

Geerten Waling, *1848 Clubkoorts en revolutie. Democratische experimenten in Parijs en Berlijn*. (Nijmegen: Vantilt, 2016). 352 p. ISBN 9789460042706.

Vanaf het moment dat er sprake was van een zogenaamde Arabische Lente, die startte met protesten in Tunesië in de winter van 2010 en zich vervolgens verspreidde over Noord-Afrika en het Midden-Oosten, werd in de analyses van deze opstandenreeks regelmatig de vergelijking gemaakt met het revolutiejaar 1848. Ook toen keerde de bevolking zich tegen de machthebbers en pleitte ze voor meer gelijkheid, inspraak en openheid. En ook toen was er sprake van een golf aan revoluties, die elkaar onderling sterk inspireerden en die voorbij nationale grenzen gingen.

Geerten Waling noemt deze revolutiegolf van 1848 in zijn proefschrift *1848 Clubkoorts en revolutie. Democratische experimenten in Parijs en Berlijn* een 'moment van gekte' waarin 'alles mogelijk was' (achterflap). Burgers die voorheen geen politieke zeggenschap hadden, roerden zich op een voorheen ongekende manier. Door hun eisen en wensen op prominente wijze in de publieke ruimte te ventileren, door middel van de oprichting van clubs, het houden van openbare bijeenkomsten en vergaderingen in zalen en in de open lucht en het ventileren van nieuwe ideeën door middel van talloze publicaties en toespraken, startten zij volgens Waling verschillende 'democratische experimenten' (22-23). In zijn onderzoek volgt hij het spoor van die experimenten, de overwegingen die eraan ten grondslag lagen en de manieren waarop er in de praktijk vorm aan werd gegeven.

Hierbij concentreert Waling zich op de gebeurtenissen in Parijs en Berlijn. Hij laat zien hoe de clubs en volksvergaderingen tot stand kwamen, wat er besproken werd, op welke wijze erover bericht werd, wie de hoofdrolspelers waren en hoe deze democratische experimenten doorwerkten naar het bestaande bestuur. Mooi zijn de beschrijvingen van opvallende figuren in de revoluties, die zich soms eerder gedroegen alsof ze in het theater stonden dan dat ze serieuze politiek bedreven. Maar ook de aandacht die Waling besteedt aan de verschillende plaatsen in de stad die een rol speelden en een eigen dynamiek verkregen in de revoluties zijn interessant. De studie is uitermate leesbaar, hoewel zinnen als 'Even terug naar Parijs.' (62) soms neigen naar een té vlotte toon. Duidelijk is dat Waling een groot aantal bronnen heeft gezien en nauwkeurig heeft bestudeerd: zijn beschrijvingen en analyses getuigen van een grote kennis van relevante primaire stukken. Anderzijds lijkt er ook

geen bron teveel bestudeerd en ontbreekt soms het zijpad dat het hoofdverhaal in een bredere context plaatst en de nodige verdieping geeft.

De term 'clubkoorts' wordt terecht in de titel gebruikt. Duidelijk is dat er in het jaar 1848 in beide beschreven steden bepaald geen gebrek aan politiek engagement was. Walings beschrijvingen laten het politieke leven gisten en broeien, waarbij hij een minutieuze blik werpt op de compositie van de clubs: niet alleen op de achtergronden van de clubleden, maar ook naar hoe men zocht naar middelen en repertoires om de politieke boodschap vorm te geven en te verspreiden. Daarbij moet wel aangetekend worden dat Walings keuzes voor onderzochte clubs en volksvergaderingen niet worden beargumenteerd: onduidelijk zijn de representativiteit en de betekenis van vorm, inhoud en belang van zijn cases in het grotere geheel.

Duidelijk is dat de clubs en volksvergaderingen een rol hebben gespeeld in de politieke ontwikkelingen en democratisering die plaatsvonden gedurende de negentiende eeuw. Hoe groot die rol was, wordt uit de studie van Waling echter niet goed duidelijk. Ook al keert hij zich tegen eerdere kwalificaties van de gebeurtenissen van 1848 als 'mislukte revoluties', toch zorgt de bestempeling van het jaar als 'moment van gekte' voor een veronachtzaming van de diepere betekenis van de ontwikkelingen, maar ook van de gelijktijdigheid. Een meer internationale blik en een nadrukkelijke incorporatie van de Nederlandse variant van de revolutie zou het belang van de politieke ontwikkelingen en verschuivende machtsbalansen – ook al werden deze op de meeste plaatsen teruggedraaid – dusdanig overtuigend hebben aangetoond, dat in breder perspectief niet van een gekte gesproken kan worden.

En ondanks de uiterst leesbare verhalen over de gebeurtenissen in Parijs en Berlijn mist het onderzoek een diepere theoretische inbedding: wanneer gesproken wordt over democratische experimenten, zou een helder kader wat democratie in die periode behelsde niet mogen ontbreken. Waling geeft weliswaar een zeer summier toelichting op concepten als participatie en vertegenwoordiging, maar gaat daarbij voorbij aan de cruciale vraag wie welke groepen op welke wijze vertegenwoordigde en aan de diffuse rol die klasse, sekse en regionale oriëntatie in dit proces speelden. Pas in de epiloog volgt een uiteenzetting wat volgens Waling noodzakelijke 'materiële' voorwaarden zijn voor een werkende democratie – een maatschappelijk middenveld, een vrij publiek debat en de erkenning van politieke oppositie -, maar de betekenis van clubs dan wel van de *civil society* in de democratisering golf van het midden van de negentiende eeuw wordt te kort beschreven. Door de ontwikkelingen en het streven van de clubs en volksvergaderingen vooral als democratische experimenten te presenteren en ze niet in de dynamische context van revolutie en democratie te plaatsen, blijven de beschrijvingen teveel steunen in momenten die mislukten, iets waar de auteur zich juist tegen wilde keren.

Waling eindigt zijn studie met een bijzonder korte beschrijving van de revolu-

ties in Groot-Brittannië, België, Denemarken en Nederland. Deze bredere historische context zou verdieping hebben gegeven als die eerder en uitgebreider aan bod was gekomen. Nu eindigt het onderzoek naar wensen en praktijken van grotere inspraak en meer vertegenwoordiging in het Parijs en Berlijn van 1848 op abrupte wijze, terwijl een dusdanig goed geschreven studie anders verdient.

Christianne Smit, Universiteit Utrecht